العنكبوت سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة العنكبوت — އާޔަތުގެ އަދަދު (٦٩)

الٓمٓ ﴿١﴾ أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ أَن يُتْرَكُوٓا۟ أَن يَقُولُوٓا۟ ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ فَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿٣﴾ أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن يَسْبِقُونَا ۚ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٤﴾ مَن كَانَ يَرْجُوا۟ لِقَآءَ ٱللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ لَـَٔاتٍ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٥﴾ وَمَن جَـٰهَدَ فَإِنَّمَا يُجَـٰهِدُ لِنَفْسِهِۦٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَغَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٦﴾

ލަފްޒުމާނަ

الٓمٓ ﴿١﴾ = މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ.۞ أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ = މީސްތަކުން / ހިތަށްއެރީހެއްތޯއެވެ.؟ ۞ أَن يُتْرَكُوٓا۟ = އެމީހުން ދޫކޮށްލެވޭނެކަމަށް. ۞ أَن يَقُولُوٓا۟ ءَامَنَّا = އަހުރެމެން إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ. އެމީހުން ބުނުމުން. ۞ وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾ = އަދި އެމީހުން إمتحان ނުކުރެވި. ޓެސްޓުނުކުރެވި ۞ وَلَقَدْ فَتَنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ إمتحان ކުރެއްވީމެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރީގައިވީހުން. ۞ فَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގެންނެވީމާ ހުއްޓެވެ. (ދެނެވޮޑިގެންވީ ފާޅުކުރައްވާ ހުއްޓެވެ.) ۞ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ = ތެދުބުނި މީސްތަކުންގެ. ۞ وَلَيَعْلَمَنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުވެރިންގެ ދެނެވޮޑިގެންނެވީމާ ހުއްޓެވެ. (ދެނެވޮޑިގެންވީ ފާޅުކުރައްވާ ހުއްޓެވެ.)۞ ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿٣﴾ = ދޮގުވެރިން. ۞ أَمْ حَسِبَ = އަދި އަދި ހިތަށްއެރީހެއްތޯއެވެ.؟ ۞ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = ނުބައިކަންތައްތައް ކުރާ މީސްތަކުން. ۞ أَن يَسْبِقُونَا = އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަތުން ފިލައި ދިޔުމަށްޓަކައި (އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަތުން ސަލާމަތްވެދާނެކަމަށް.) ۞ سَآءَ = ނުބައިވެއްޖެއެވެ. ۞ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٤﴾ = އެމީހުން އެކުރާ حكم ۞. مَن كَانَ يَرْجُوا۟ = އެދޭ ކަމުގައިވީމާ.(ނުވަތަ ބިރުވެތިވާމީ) ۞ لِقَآءَ ٱللَّهِ = الله އާއި ބައްދަލުވުމަށް. ۞ فَإِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އަޖަލު / ވަޢުދު. ۞ لَـَٔاتٍ = ހަމަކަށަވަރުން އަންނާނެހުށީއެވެ.۞ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٥﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَمَن جَـٰهَدَ = އަދި

جهاد ކޮށްދިނުމާ. (ދަންނައެވެ.) ✿ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ ޖިހާދު ކުރާކަން ކަށަވަރީ. ✿ لِنَفْسِهِ = އެމީހާގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ. (އެކަމުގެ ثواب ހުރީ އެމީހަކަށެވެ.) ✿ إِنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله . ✿ لَغَنِيٌّ = ކަނޑައެޅިގެން ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ✿ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾ = عالم ތައް ފިޔަވައި، خَلْقُ ތަކުންގެ އެހީއާއި ނުލައި. ✿

إِجْمَالِي މާނަ

(١) الٓمٓ މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ތެދަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ.

(٢) ތިމާމެން މުއުމިނު إيمان ވެގެންނޭ ބުނީމާ އެމީހުން إمتحان ނުކުރެވި ދޫކޮށްލެވޭނެކަމަށް މީސްތަކުން ހީކުރަނީހެއްޔެވެ؟ (އެހެން ނުވާނެއެވެ. إيمان ވެގެންނޭ ބުނި އެންމެންގެ إيمان ކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޮންމެކުރައްވާ إمتحان ކުރައްވާ ހުށީމެވެ. ބިރުވެރިކަމާއި ބަލިމަޑުކަންތަކާއި ކަންކަން ގެއްލުވައިގެން މީސްތަކުން إمتحان ކުރައްވާ ހުށީމެވެ.)

(٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުންގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ މީސްތަކުންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ إمتحان ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެބައި ބަހުގައި (ތިމާމެން މުއުމިނު إيمان ވެގެންނޭ ބުނި ބަހުގައި) ތެދުވެރިވި ކޮންބައެއްކަމާއި ދޮގުހަދާ ކޮންބައެއްކަންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އަދި ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ ދެނެވޮޑިގެންވުން ފާޅުކުރައްވާހުށީމެވެ.)

(٤) އަދި ނުބައިކަންތައްތައް ކުރާމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަރައިގެން ދުވިގެންދާނެކަމަށް - ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުކުޅެއްދި ދުވިގެންދާނެކަމަށް - އެމީހުން ހީކުރަނީހެއްޔެވެ؟ އެހެންކަމަށް އެމީހުން ނިންމައި حكم ކުރާކަމަށް ވަރަށް އެމީހުންގެ حكم ގެ ނުބައިކަމެވެ!

(٥) (قيامة ދުވަހުން) الله އާއި ބައްދަލުވުމަށް އުއްމީދު ކުރާމީހާ (ނުވަތަ ބިރުވެތިވާމީހާ) ދަންނައެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ މުއްދަތު - (އެބަހީ: މީސްތަކުން މަރުވުމަށްފަހު محشر އަށް ޖަމާވުމަށް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ވަގުތު) ކަނޑައެޅިގެން އަންނާނުއެއެވެ. އެއީހަކު އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވާނުއެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦) އަދި (الله ގެ މަގުގައި) جِهَادُ ކޮށް ހަނގުރާމަކުރާ މީހާ ދެން ހަނގުރާމަކުރަނީ އޭނާގެ نفس އަށެވެ. (އެބަހީ: އެކަމުގެ ދަރުމަދާ ثواب ހުންނާނީ ހަމަ އޭނާއަށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ عالم ތައް ފިޔަވައި ދުރުގެ ފުދިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٧﴾ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حُسْنًا ۖ وَإِن جَٰهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَآ ۚ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِى ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٩﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ فَإِذَآ أُوذِىَ فِى ٱللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ ٱلنَّاسِ كَعَذَابِ ٱللَّهِ وَلَئِن جَآءَ نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ ۚ أَوَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِى صُدُورِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠﴾

ލަފުޒީމާނަ

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން. (ތަންނަހައްވާ.) ❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކޮށްފައި. ❁ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކިބައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދުރުކުރައްވާ ފުއްސަވާނުއްވާނެވެ. ❁ سَيِّـَٔاتِهِمْ = އެމީހުންގެ ނުބައިތަކާއި / ކުށްފާފަތައް. ❁ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ޖަޒާދެއްވާނުއްވާނެވެ. ❁ أَحْسَنَ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٧﴾ = އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުންދިޔައިވާ ހެޔޮ عمل ތަކުގެ ވާގޮތް ރަނގަޅު ޖަޒާ. ❁ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَٰنَ = އަދި އިންސާނާއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ކުރެއްވީމެވެ. ❁ بِوَٰلِدَيْهِ = އޭނާގެ މައިންބަފައިންނާމެދު ❁ حُسْنًا = إحْسَان ތެރިވުމަށް / ހެޔޮކޮށް ކަންތައްކުރުމަށް. ❁ وَإِن جَٰهَدَاكَ = (އޭ އިންސާނާއެވެ!) އަދި އެދެމީހުން ކަލޭގެ މައްޗަށް أمر ކޮށް ގަދަކަރަނިސް. ❁ لِتُشْرِكَ بِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި شريك ކުރުމަށް. ❁ مَا لَيْسَ لَكَ = ކަލޭއަށް ނުވާ ކަމަކާއިމެދު. ❁ بِهِۦ عِلْمٌ = އެކަމާއި ބެހޭގޮތުން އެއްވެސް އިލްމެއް. ❁ فَلَا تُطِعْهُمَآ = ފަހެ (އެކަމުގައި) އެދެމީހުންނަށް ކަލޭ ކިޔަމަން ނުވާށެވެ!. ❁ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި އައުންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ❁ فَأُنَبِّئُكُم = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް خبر ދެއްވާނުއްވާނެވެ. ❁ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރަމުންދިޔައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން. ❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކޮށްފައި. ❁ لَنُدْخِلَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވާނުއްވާނެވެ. ❁ فِى ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٩﴾ = صالح ވާ މީހުންގެތެރެއަށް. ❁ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެތެރެއިން ވެއެވެ. ❁ مَن يَقُولُ = ބުނާމީހުން. ❁ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ = އަހުރެމެން الله އަށް إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ. ❁ فَإِذَآ أُوذِىَ فِى ٱللَّهِ = ދެންފަހެ الله ގެމަގުގައި އުނދަގޫވެއް ދިމާވެއްޖައީމާ. ❁ جَعَلَ فِتْنَةَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ފަރާތުން އުފެދޭ އަނިޔާއާއި فِتْنَة އޭނާ ހަދައިފިއެވެ. ❁ كَعَذَابِ ٱللَّهِ = الله ގެ عذاب ފަދައިން. ❁ وَلَئِن جَآءَ نَصْرٌ = އަދި نصر އެއް އަތުވެއްޖައީމާ. ❁ مِّن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން. ❁ لَيَقُولُنَّ = އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން ބުނާނެއެވެ. ❁

إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވީ ކަލޭމެން (مؤمن ންނާއި) އެކުގައެވެ. ۞ أَوَلَيْسَ اللَّهُ = ހަމަ ﷲ ނުވޭތޯއެވެ؟ ۞ بِأَعْلَمَ = ދެނެވޮޑިގެންވާ ބޮޑުކަލާނގެ. ۞ بِمَا فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ ﴿١٠﴾ = އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ތަކެތި.

إِجْمَالِي މާނަ

(٧) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރި މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކުށްތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުއްސަވާހުށީމެވެ. އަދި އެމީހުން ކުރަމުންގެންދިޔަ ރަނގަޅު ކަންތައްތަކަށްވުރެ އެއަށްވުރެ ހެޔޮރީތިވަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާހުށީމެވެ.

(٨) އަދި އިންސާނާ އޭނާގެ މައިންބަފައިންނާއިމެދު إحْسَان ތެރިވެ ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާއަށް أمر ކުރެއްވީމެވެ. (އޭ އިންސާނާއެވެ!) ކަލޭއަށް އެކަލަކާއިމެދު އޭނާވެސް އެނގުމެއްނެތް ކަމެއްގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ޝަރީކުކުރުމަށް އެދެމީހުން ކަލޭއަށް أمر ކޮށް ގަދަކަމުދަމާ ފަދަ އެކަމުގައި ކަލޭ އެދެމީހުންނަށް ކިޔަމަން ނުވާށެވެ. (އެހެން ކަންކަމުގައި އެދެމީހުންނަށް ކިޔަމަންވެ إحسان ތެރިވާށެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި އައުންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރި ކަންތައްތަކުގެ خبر ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ. އަދި އެކަމުގެ ފުރިހަމަ جزاء ދެއްވާނެއެވެ!.

(٩) އަދި إيمان ވެގެން صالح عمل ތައްކުރި މީހުން ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން صالح އަޅުންގެތެރޭގައި ވައްދަވާނެއެވެ. ނުވަތަ صالح އަޅުން ވައްދަވާ ތަނަށް އެމީހުން ވައްދަވާނެއެވެ. އެއީ ސުވަރުގެއެވެ.

(١٠) އަދި މީސްތަކުންގެތެރޭގައި ތިމަންނާމެން މިއީ الله އަށް إيمان ވެގެންތިބި ބައެއްކަމަށް ބުނެއެވެ. ދެންފަހެ الله ގެ މަގުގައި އެމީހުންނަށް ދިމާވެއްޖެއްޔާ މީސްތަކުންގެ ފަރާތުން ލިބޭ އުނދަގުލާއި فِتْنَة ވެރިކަން الله ގެ عذاب ފަދައިން ހަދައިލައިފާނެއެވެ. (އެބަހީ: މީސްތަކުން މަލާމާތްކުރާނެ ސަބަބުން ކަންވެރިކަމާ ބިރުގަނެގެން ހަމަޔަގީނުގައިވާ ކަންތަކަކުން ފަސްޖެހިގަނެތެވެ.) ނުވަތަ އެފަދަ އަދަބު ލިބޭނެ މިގޮތަށް ތިމާއަށް حقّ ވެގެންވާ عمل ނުކޮށް ދޫކޮށްލައެވެ.) މިޒަމާނަށް އައިސް ކިޔަވައިގަންނަ ބަޔަކު عالم ނަމެއް حال ހުރިގޮސް މުޅިކަލައިންނެވެ. މިފަދަ ކުދިންތަކެއް منكراة ތަކާއި ހިނގަމުންދާއިރުވެސް އެއްބަޔަކަށް ގައިޒުލާކުރަނީ ބަލައިގަތުމުގައި ނުވަތަ ތިމާއި ހަރަކާތްތެރިވާނެކަމާ ބިރުގަނެގެން، ސަރުކާރުގެ ޒުވާނުންގެ ދިމާލުންވާ، ނުވަތަ ޖަމާޢަތައް ދާއިރާ ހަމަ ސާފުގެ ސަބަބުން ނުބައި ކުރުތަކެވެ. އަދި ބަޔައް ދަހަދު މިފަދަ އެކަމުގައި ބައިވެރިވެއެވެ. الله ގެ عذاب އާއި ކާފަރުންވުރެ މީސްތަކުންގެ ފަރާތުން ލިބޭ އުނދަގޫ ބޮޑުކަމަށް ހަދައެވެ. والعياذ الله)

އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ކާމިޔާބުވެ نصر ލިބިއްޖެއްޔާ، އަދި ގަނިމާއެއްޔާއި (مؤمن ންނަށް) އަތުވެއްޖައްޔާ އިސްލާމްގެމަތީ ވިދާޅުވެ ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެންވެސް ހަމަކަށަވަރުން ވީ ކަލޭމެންނާއި އެކުގައެވެ. (އެބަހީ: އަހުރެމެންނަކީވެސް ހަމަ ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންނެވެ. ކަލޭމެންނަށް ލިބޭ ގަނީމަތުގެ ބައެއް ދޭށެވެ) މިކަމުގައި الله އަކީ ޢަދާލަތްތެރިޔާއެވެ. އެއްބަޔަކު މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ކަންތައްތަކާއި ތަކެތި الله ދެނެވޮޑިގެން ނުވޭތޯއެވެ؟ އެބަހީ: އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ ﴿١١﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّبِعُوا۟ سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَٰيَٰكُمْ وَمَا هُم بِحَٰمِلِينَ مِنْ خَطَٰيَٰهُم مِّن شَىْءٍ ۖ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٢﴾ وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَّعَ أَثْقَالِهِمْ ۖ وَلَيُسْـَٔلُنَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عَمَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿١٣﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ ٱلطُّوفَانُ وَهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١٤﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَصْحَٰبَ ٱلسَّفِينَةِ وَجَعَلْنَٰهَآ ءَايَةً لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٥﴾

ލުޣަތު

وَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = إيمان ވި މީސްތަކުން. وَلَيَعْلَمَنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ. ۞ ٱلْمُنَٰفِقِينَ ﴿١١﴾ = މުނާފިގުން. وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ބުނެއްޖެއެވެ. ۞ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް. ۞ ٱتَّبِعُوا۟ سَبِيلَنَا = ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެމެންގެ މަގުގައި تبع ވޭށެވެ. ۞ وَلْنَحْمِلْ خَطَٰيَٰكُمْ = (އަދި އާދުން) ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުށްތައް އަހުރެމެން އުފުލާހުށީމެވެ. ۞ وَمَا هُم بِحَٰمِلِينَ = އަދި އެމީހުންނަކީ އުފުލާނޭބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. ۞ مِنْ خَطَٰيَٰهُم = މިމީހުންގެ ކުށުގެ ތެރެއިން. ۞ مِّن شَىْءٍ ۖ = އެއްވެސް އެއްޗެއް. ۞ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ދޮގުވެރިންނެވެ. ۞ وَلَيَحْمِلُنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އުފުލާނެއެވެ. ۞ أَثْقَالَهُمْ = އެމީހުންގެ ބުރަތައް. (ގޯނާގެ ބުރަތައް) ۞ وَأَثْقَالًا = އަދި (އެހެން) ބުރަތަކަކާއި. ۞ مَّعَ أَثْقَالِهِمْ ۖ = އެމީހުންގެ ބުރަތަކާއިއެކު. ۞ وَلَيُسْـَٔلُنَّ = އަދި ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ. ۞ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ۞ عَمَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿١٣﴾ = އެމީހުން ދޮގުހަދާ ކަމުގައިވި ކަންތައްތަކާއިމެދު. ۞ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ۞ نُوحًا = نوح عليه السّلام . ۞ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުންގެ قوم އަށް. ۞ فَلَبِثَ فِيهِمْ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުން އެމީހުންގެތެރޭގައި (رسول ކަން އިއްވަވަން) ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ أَلْفَ سَنَةٍ = އެއްހާސް އަހަރު. ۞ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا = ފަންސާސް އަހަރު ދުށުވި. ۞ فَأَخَذَهُمُ ٱلطُّوفَانُ = ފަހެ طوفان އެމީހުން ހިފައިފިއެވެ. (އެބަހީ: طوفان ގައި އެމީހުން ގަރުގިރައްވައިފިއެވެ.) ۞ وَهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١٤﴾ = އެމީހުން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال ۞ فَأَنجَيْنَٰهُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.

❁ وَأَصْحَـٰبَ ٱلسَّفِينَةِ = އަދި ނަވުގެ އެކުވެރިންނާއި (ނަވުގައިވި މީހުންނާއި) ❁ وَجَعَلْنَـٰهَآ = އަދި އެ ނާވު މިމުނިރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. (ނުވަތަ ކާފަރުންނަށް އަދި عقوبة މިމުނިރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.) ❁

ءَايَةً لِّلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٥﴾ = عَالَمْ ތަކަށްވާ ދަލީލަކަށް. حُجَّة އަކަށް. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން مؤمن ން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން منافق ން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ކުރިވެދިޔައިން بيان ކުރެވިދިޔައިން اللّٰه ގެ عذاب އާއި ކާފަރުންގެ މީސްތަކުންގެ އުނދަގޫކަން ޖެހިލުންވާލީ އެވަނީ منافق ންގެ ހިތްތަކުގައި ކަމުގައި މިއާޔަތް ދަލީލު ކުރެއެވެ.

(١٢) (مكّة ގެ) ކާފަރުން مؤمن ންނާއި ދިމާއަށް ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އަހަރެމެންގެ މަގާއި تبع ވާށެވެ. (އަހަރެމެންގެ عقيدة ހިފާށެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުށްތަކުގެ ބުރަ އަހަރެމެން (قِيامة ދުވަހުން) އުފުލާނަމެވެ. (އޭގެ جواب ގައި اللّٰه އަންގަވައެވެ.) އެ مؤمن ންގެ ފާފަތަކުގެ ބުރަ އުފުލާން ބަޔަކުކަމުގައި އެކާފަރުން ނުވެއެވެ. ހަގީގަތުގައި މިންވަރަކު އެމީހުން ނުއުފުލާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ ދޮގުހަދާ ބަޔެކެވެ.

(١٣) ހަމަކަށަވަރުން (قيامة ދުވަހުން) އެމީހުން އުފުލާނެއެވެ: އެކާފަރުން އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ބުރަތަކާއި އަދި އެހެން ބުރަތަކެއްވެސް އުފުލާނެއެވެ. (އެއީ އެމީހުން މަގުފުރެއްދި މީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ބުރައެވެ.) އަދި އެމީހުން ދުނިޔޭގައި އުފައްދައި އެމީހުން ދޮގުހެދި ކަންތަކާއިމެދު އެމީހުންނާއި ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ.

(١٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން نوح عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުންގެ قوم އަށް رسول ކަމާއިގެން މިމުނިރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް رسول ކަން އިއްވަވަމުން އެމީހުންގެތެރޭގައި ނުވަސަތޭކަ ފަންސާސް އަހަރު ހުންނެވިއެވެ. (ދެން އެމީހުންވީހުން ނުކިޔަމަންތެރިވެހުރިހުރުން) އެބައިމީހުންނަށް طُوفان އައިސް އެމީހުން ގެއްލުވިއްޖެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ކާފަރުވުމުގެ ސަބަބުން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال ގައެވެ.

(١٥) ފަހެ އެކަލޭގެފާނާއި - އެބަހީ: نوح عليه السّلام އާއި ނަވުގެ އެކުވެރިން އެބަހީ: ނަވުގައިއިވި މީހުން މިމުނިރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި އެންމެހައި عالم ތަކަށްވާ دليل އެއްކަމުގައި عبرة އެއް ކަމުގައި މިމުނިރަސްކަލާނގެ އެނާވު ލެއްވީމެވެ. ނުވަތަ އެ قوم ގެ ކާފަރުންނަށް އަދި عقوبة އާއިއަދި އެ (وَاقِعَة) އެއީ އެންމެހައި عالم ތަކަށްވާ عبرة އެއްކަމުގައި މިމުނިރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.

وَإِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ۖ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾ إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا ۚ إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِندَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ ۖ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَإِن تُكَذِّبُوا فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ ۖ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١٩﴾ قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ۚ ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَإِبْرَاهِيمَ = އަދި إبراهيم عليه السّلام (ހަނދުމަކުރާށެވެ!) ❁ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ = އެކަލޭގެފާނު
އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު. ❁ اعْبُدُوا اللَّهَ = ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! ❁
وَاتَّقُوهُ = އަދި އެކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! / ބިރުވެތިވާށެވެ! ❁ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެއީ
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮވެގެންވާ ކަމެވެ. ❁ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް
އެނގޭނަމަ ދަންނައިވާށެވެ. ❁ إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން الله ފިޔަވައި އަޅުކަން
ކުރަނީ ބުދުތަކަކަށެވެ. ❁ أَوْثَانًا = ބުދުތަކަށެވެ. ❁ وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދޮގު އުފައްދަނީއެވެ.
❁ إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ބުދުތައް. ❁ مِن دُونِ اللَّهِ = الله
ފިޔަވައި. ❁ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި އެބުދުތަކަކަށް مِلْك ވެގެން ނުވެއެވެ. ❁ رِزْقًا =
އެއްވެސް ރިޒުގެއް. ❁ فَابْتَغُوا عِندَ اللَّهِ = ފަހެ الله ގެ حضرة ން ތިޔަބައިމީހުން އެދޭށެވެ. ❁ الرِّزْقَ =
ރިޒުގު. وَاعْبُدُوهُ = އަދި ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. ❁ وَاشْكُرُوا لَهُ = އަދި އެކަލާނގެއަށް
ތިޔަބައިމީހުން شكر ކުރާށެވެ! ❁ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾ = ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވާނީ އެކަލާނގެ
حضرة އަށެވެ. ❁ وَإِن تُكَذِّبُوا = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރިޔަސް. (އެއީ ޝަރީޢަތްތަކަށެވެ.) ❁ فَقَدْ كَذَّبَ
أُمَمٌ = ހަމަކަށަވަރުން أمّة ތަކެއްގެ މީހުން ދޮގުކުރިއެވެ. ❁ مِّن قَبْلِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން. ❁ وَمَا
عَلَى الرَّسُولِ = އަދި رسول ގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٨﴾ = بَيَان ވެގެންވާ
އިއްވައިދިނުން ފިޔަވައި. ❁ أَوَلَمْ يَرَوْا = އެމީހުން ނުދެކެނީހެއްޔެވެ.؟ (އެމީހުންނަށް ނޭނގެނީހެއްޔެވެ.) ❁
كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ = الله ފައްޓަވައިގަންނަވާ ގޮތް. (ދެން ފެށިގެން ލައްވާ) ❁ الْخَلْقَ = خلق ތަކުން
އުފެއްދެވުން. ❁ ثُمَّ يُعِيدُهُ = ދެން އެކަލާނގެ (އެ خلق ތަކުން މަރުވުމަށްފަހު އަނބުރާ) إعاد ކުރައްވާގޮތް ❁

إِنَّ ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައް. ✿ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ (١٩) = الله ގެ حضرة އަށް ތަދުވީ ފަސޭހަކަމެއްކަމެވެ.

✿ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ✿ سِيرُوا فِي ٱلْأَرْضِ = ތިޔަބައިމީހުން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާ ދަތުރުފަތުރު ކުރާށެވެ! ✿ فَٱنظُرُوا = ދެން ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން ބަލައިބަލާށެވެ! ✿ كَيْفَ بَدَأَ ٱلْخَلْقَ = އެކަލާނގެ خَلْقُ ތެދުން ހައްދަވާ ފެށްޓެވިގޮތް. ✿ ثُمَّ ٱللَّهُ يُنشِئُ = ދެން ހަމަ الله އެވެ. އުފައްދަވާނީ. ✿ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْآخِرَةَ = آخرة ގެ އުފެއްދުން. ✿ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله . ✿ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ = ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް. ✿ قَدِيرٌ (٢٠) = ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ✿

إجْمَالِي މާނަ

(١٦) (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި إبراهيم عليه السّلام ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާ ބައްލަވާށެވެ! އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވެ تقوى ވެރިވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ އެކަމެ ހެޔޮވާނެއެވެ.

(١٧) الله ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެތީ ހަމަ ބުދުތަކެވެ. ތިޔަ ހަދައިގަންނަނީ ދޮގުތަކެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ހަމަ ދޮގުހަދާތީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެތީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް ރިޒްގެއްވެސް ދިނުމުގެ ބާރެއް ނުވާ ތަކެއްޗެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން الله ގެ حضرة ން ރިޒްގު އެދޭށެވެ! އަދި އެކަލާނގެއަށް شكر ކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވާންވާނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ.

(١٨) (އޭ قريش ވަންހަގެ މީހުންނޭވެ!.) ތިޔަބައިމީހުން محمّد صلّى الله عليه وسلّم ދޮގުކުރިނަމަވެސް (އެއީ އަދި ތިޔަކަންކުރާނަމަ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ أمّة ތަކުގެ މީހުންވެސް (އެމީހުންގެ ތަރަށް ފޮނުއްވުނު رسول ބޭކަލުން) ދޮގުކޮށްފިއެވެ. އަދި بيان ވެގެންވާގޮތުގައި رسول ކަލުން) އިއްވަ ވައިދެއްވުން ފިޔަވާ رسول އާގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. (ކަލޭގެފާނު އީމާން ނުވިނަމަ އެކަމުގެ ހިސާބު ހަމަ ކަލޭގެފާނަށް ނުވެއެވެ.)

(١٩) الله خلق ތެދުން ހައްދަވާ ފައްޓަވާގޮތް އެމީހުން ނުބަލަނީބާވައެވެ.؟ ހައްދަވާ ފައްޓަވާގޮތް ނުދެކެނީ ބާވައެވެ.؟ ދެން އެ خلق ތެދުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން އުފައްދަވާ އެކަލާނގެ އެ خلق ތެދުން إعاد ކުރައްވާ ދިރުއްވާ ހުއްޓެވެ. އެއީ އެކަލާނގެއަށް ތަދުވީ ފަސޭހަކަމެއްކަމެވެ.

(٢٠) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ބިމުމައްޗަށް ހިނގާބިނގާ ދަތުރުފަތުރުކޮށް ހަދާބަލާށެވެ! ދެން އެކަލާނގެ خلق ތެދުން ހައްދަވާ ފެށްޓެވިގޮތް އަދި ހައްދަވާ ފެށްޓެވިގޮތް ކޮންފަދަ އަޖައިބުކަމެއް ނިކަން ބަލާ ވިސްނާ ހަދާބަލާށެވެ. ދެން آخرة ގެ އުފެއްދުން އެބަހީ: މީސްތަކުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި محشر އަށް ފޮނުއްވާ ހުއްޓެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް الله تعالى ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَيَرْحَمُ مَن يَشَآءُ ۖ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ فِي ٱلْأَرْضِ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ ۖ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ وَلِقَآئِهِۦٓ أُو۟لَـٰٓئِكَ يَئِسُوا۟ مِن رَّحْمَتِى وَأُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ فَأَنجَىٰهُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلنَّارِ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾ وَقَالَ إِنَّمَا ٱتَّخَذْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَـٰنًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّـٰصِرِينَ ﴿٢٥﴾

ލަފްޒުމާނަ

يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންވި އަޅަކަށް އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވައެވެ. ❁ وَيَرْحَمُ مَن يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންވާ އަޅަކަށް رحمة ލައްވައެވެ. ❁ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾ = ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި ދިޔުންވާނީ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ❁ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ނުކުޅެދުއްވައިލެވޭނެ ބަޔަކު ކަމުގައި ނޫނެވެ. ❁ فِي ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ❁ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ = އަދި އުޑުގައިވެސް. ❁ وَمَا لَكُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ❁ مِن وَلِيٍّ = އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއަކު. ❁ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾ = އަދި نصر ދިނުމަކުވެސް. ❁ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން. ❁ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކަށް. ❁ وَلِقَآئِهِۦ = އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވުމަށާއި. ❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ يَئِسُوا = އެމީހުން އުވަދި ނާ أُمِّيدُ ވެއްޖެއެވެ. ❁ مِن رَّحْمَتِى = މިމަނިކަސްކަލާނގެ رحمة ން. ❁ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمْ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ހުރި. ❁ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾ = ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ. ❁ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންގެ جواب ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّآ أَن قَالُوا = އެމީހުން ބުނުން ފިޔަވައި. ❁ ٱقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ = އެކަލޭގެފާނު މަރާށެވެ!. ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު އަނދައިލާށެވެ!. ❁ فَأَنجَىٰهُ ٱللَّهُ = ފަހެ الله އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކޮށްދެއްވިއެވެ. ❁ مِنَ ٱلنَّارِ = އަލިފާނުން. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައިވެއެވެ. ❁ لَـَٔايَـٰتٍ = ކަނޑައެޅި ބާރަށްވެގެންވާ دَليل ތައް ހުރި. ❁ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾ = އީމާންވާ ބަޔަކަށް. ❁ وَقَالَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު – يعني: إبراهيم عليه السّلام – ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنَّمَا ٱتَّخَذْتُم = ތިޔަބައިމީހުން إختيار ކުރިތަކެއްކަމުގައި ހަމަކަށަވަރުންވެސް. ❁ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ❁ أَوْثَـٰنًا = ބުދުތަކެވެ. ❁ مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ލޯބިވެރިކަމުންނެވެ. ❁ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި. ❁ ثُمَّ يَوْمَ

ٱلْقِيَـٰمَةِ = ދެން قيامة ދުވަހުން. ۞ يَكْفُرُ = ކާފިރުވާ ހުއްޓެވެ. ۞ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ = ތިޔައިގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި. ۞ وَيَلْعَنُ = އަދި لَعْنَة ދޭހުއްޓެވެ. ۞ بَعْضُكُم بَعْضًا = ތިޔައިގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި. ۞ وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޖާގައަކީ (قِيامة ދުވަހުން) ނަރަކައެވެ. ۞ وَمَا لَكُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ۞ مِّن نَّـٰصِرِينَ ﴿٢٥﴾ = އެއްވެސް نصر ވެރިއެއް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢١) އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެމަތިން އެދެވޭ ބޭފުޅަކަށް އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެމަތިން އެދެވޭ ބޭފުޅަކަށް އެކަލާނގެ رحمة ލައްވައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި ގެންދެވޭނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٢٢) އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ބިންމަތީގައިވިޔަސް އުޑުގައިވިޔަސް އެކަލާނގެ ނުކުޅެދިވަޑައިގަންނަވާ ބައެއް ނޫނެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި އެއްވެސް ސަހަރާތްތެރިއަކުވިޔަސް ނަސްރުދޭ ވެރިއަކުވިޔަސް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ.

(٢٣) އަދި الله ގެ آية ތަކަށް كافر ވެ އަދި އެކަލާނގެއާ ބައްދަލުވުމަށް كافر ވި މީސްތަކުން އެބަހީ: آخرة ދުވަހަށް كافر ވި މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. އެމީހުން އުޅެނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ން أمّيد ކަނޑައިގެން مايوس ވެގެންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

(٢٤) ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންގެ އެބަހީ: إبراهيم ގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންގެ جواب އަކީ ކަމުގައިވީ އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ދިމާއަށް މިފަދައިން ބުނުމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނު (إبراهيم) قتل ކުރާށެވެ! ނުވަތަ އަލިފާނުން އެކަލޭގެފާނު އަންދާލާށެވެ! ދެންފަހެ اللّٰه تعالى އަލިފާނުން އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރައްވައިފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި إيمان ވާ ބައެއްގެ ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތައްވެއެވެ. (މިބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނު އަލިފާނަށް ވެއްލުމަށް ނުވަތަ قتل ކުރުމަށް ނިންމީ، އެމީހުންގެމައްޗަށް އެކަލޭގެފާނު ގެންނެވި حُجَّة ގަދަކަމުން އެމީހުންގެ އަނގަބަދުވެގެންނެވެ. ދެން ބަލާށެވެ އެއްކަލަ ނުތިބެވުނެވެ. އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ބޮޑު އަލިފާނެއްގެ ނަށަކަށް ވެއްލިއެވެ. ނަމަވެސް اللّٰه تعالى އެ އަލިފާނުގެ ހޫނު ފިނި އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ސަލާމަތްކަން އެއްކޮށްލެއްވިއެވެ.)

(٢٥) އަދި އެކަލޭގެފާނު – އެބަހީ: إبراهيم عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން اللّٰه ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރުމަށް ތިޔަ إخْتِيَار ކުރި ބުދުތަކަކީ ބޭނުމެއްނެތް ބުދުތަކެކެވެ. އޭ ދުނިޔޭގެ حياة ގައި އެކަކުއަނެކަކާ ތިޔަބައިމީހުން ލޯބިވުމަށްޓަކައެވެ. ދެން قِيامة ދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުން އެއްބައެއް އަނެއްބައެއްގެ ކާފިރުވާނެއެވެ. އިންކާރު ކުރާނެއެވެ. އަދި އެއްބައެއް އަނެއްބައެއްގެ لَعْنَة ދޭނެއެވެ. (ބުދަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންނާ ބުދުތަކާއި ދުނިޔޭގައި ދެމެދު އޮތް ގުޅުން ހިނގާނެއެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތަނަކީ - قيامة ދުވަހުން ހަމަ ނަރަކައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް قيامة ދުވަހު އެއްވެސް نصر ދޭނެ ވެރިއަކު ނުވާނެއެވެ.

❁ فَـَٔامَنَ لَهُۥ لُوطٌ ۘ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّيٓ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٦﴾ وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلْكِتَـٰبَ وَءَاتَيْنَـٰهُ أَجْرَهُۥ فِي ٱلدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُۥ فِي ٱلْـَٔاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلْفَـٰحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ ٱلسَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ ٱلْمُنكَرَ ۖ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱئْتِنَا بِعَذَابِ ٱللَّهِ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾

ލުޣަތު

❁ فَـَٔامَنَ لَهُۥ لُوطٌ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް لُوط عليه السّلام އީމާންވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ وَقَالَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު − (إبراهيم عليه السّلام)− ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنِّي مُهَاجِرٌ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަންހަކަލޭގެފާނީ هِجْرَة ކުރައްވާން ބޭކަލެކެވެ. ❁ إِلَىٰ رَبِّي = މިވަންހަކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة އަށް. ❁ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ. ❁ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٦﴾ = عِزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَوَهَبْنَا لَهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަންހަރުސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ. ❁ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ = إِسْحَاقُ ގެފާނާއި يَعْقُوْبُ ގެފާނު. (إسْحَاق ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން يَعْقُوب ގެފާނާއި) ❁ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ −(إبراهيم ގެފާނުގެ)− ދަރިފަސްކޮޅުގައި މިވަންހަރުސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ❁ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ = ނަބިއްވަތާއި އަދި ފޮތް. ❁ وَآتَيْنَاهُ أَجْرَهُۥ = އަދި މިވަންހަރުސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ أجور ދެއްވީމެވެ. ❁ فِي الدُّنْيَا = ދުނިޔޭގައި. ❁ وَإِنَّهُۥ فِي الْآخِرَةِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގައި އެކަލޭގެފާނުވަނީ. ❁ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٢٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން صالح ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ وَلُوطًا = އަދި لُوط عليه السّلام ގެ ހަނދާންކުރާށެވެ! ❁ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު. ❁ إِنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން. ❁ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ = ކަނޑައެޅިގެން فَاحِش ކަންތައް ކުރަމުންދަނީއެވެ. ❁ مَا سَبَقَكُم بِهَا = އެކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރި އިސްވެ ނުދެއެވެ. ❁ مِنْ أَحَدٍ = ހަމަ އެކަކުވެސް. ❁ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾ = ދުނިޔެއިން / عَالم ތަކުން ❁ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ފިރިހެނުން ކައިރިއަށް ދަނީހެއްޔެވެ.؟ ❁ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ = އަދި މަގުފޮޅަނީއެވެ. ❁ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ نَادِي އަށް ކަންކުރަނީއެވެ. (مجلس ތަކުގައި

ކުރަނީއެވެ.) ۞ ٱلْمُنكَرَ = منكراة ތައް - ނުބައިކަންތައްތައް. ۞ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ޖަވާބު ނުވިއެވެ. ۞ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނުން ފިޔަވައި. ۞ ٱئْتِنَا بِعَذَابِ ٱللَّهِ = އަހުރެމެންގެ ގާތަށް الله ގެ عذاب ގެނެސްދެއްވާށެވެ. ۞ إِن كُنتَ = ކަލޭގެފާނު ވާނަމަ. ۞ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾ = ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިން.

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް - އެބަހީ: إبراهيم عليه السّلام އަށް - لُوط عليه السّلام އީމާންވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ތަޞްދީޤުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ: إبراهيم عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެން އަހުރެންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް - އެކަލާނގެ އަންގަވާފައިވާ هِجْرَة ކުރައްވާހުރީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ އަދި حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (إبراهيم ގެފާނު هجرة ކުރެއްވީކަމަށް ވަނީ شَام ކަރައަށެވެ.)

(٢٧) އަދި އެކަލޭގެފާނަށް - އެބަހީ: إبراهيم عليه السّلام އަށް - މާތްރަސްކަލާނގެ إسْحَاق ގެފާނު ދެއްވީމެވެ. އަދި إسحاق ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން يعقوب ގެފާނު ދެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ يعنى: إبراهيم عليه السّلام ގެ ދަރިފަސްކޮޅުގައި نبى ކަމާއި އަދި ފޮތް މާތްރަސްކަލާނގެ ލައްވާފީމެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި މާތްރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދަރުމަ - އަދި أجور ދެއްވީމެވެ. (އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ثناء އާއި تعريف ދުނިޔެހުންނަންދެން ދުނިޔޭގައި ލައްވާފީމެވެ.) އަދި އާޚިރަތުގައި އެކަލޭގެފާނީ ހަމަގައިމުވެސް صالح ވާބޭކަލުންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލެކެވެ.

(٢٨) (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި لُوط عليه السّلام ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!. އެއީ އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވި ހިނދުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (އޭ قوم ގެ މީހުންނޭވެ!.) ތިޔަބައިމީހުން ހަމަކަށަވަރުން فَاحِش ކަންތައް ކުރަނީއެވެ. މީހަކުހަރު ދުނިޔޭގައި އެފަދަ فاحش ކަންތައް ކަލޭމެންނަށްކުރިން އެއްވެސްބަޔަކު ކޮށްފައެއް ނުވެއެވެ. (އެމީހުންކުރި ނުބައި فاحش ކަންތައަކީ ފިރިހެނުންނާއި އުޅުމެވެ.)

(٢٩) ތިޔަބައިމީހުން އަންހެނުންގެ ބަދަލުގައި ފިރިހެނުން ގެންނަނީއެވެ. އެބަހީ: ފިރިހެނުންނާ އުޅެނީއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން މަގުފުރެނީއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މަޖިލިސްތަކުގައި އަދި ނާދީތަކުގައި ނުބައިކަންތައްތައް ހިންގަނީއެވެ. فَاحِش ކަންތައްތައް ކުރަނީއެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ ޖަވާބަކީ ކަލޭގެއިމު މިފަދައިން لُوط ގެފާނަށް ދެންނެވުމެވެ. އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނަކީ ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައިވާނަމަ ތިޔަވިދާޅުވާ الله ގެ عذاب އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ނިކަން ގެނެސްދެއްވާށެވެ!

قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾ وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرَٰهِيمَ بِٱلْبُشْرَىٰ قَالُوٓا۟ إِنَّا مُهْلِكُوٓا۟ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ ۖ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا ۚ قَالُوا۟ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَن فِيهَا ۖ لَنُنَجِّيَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَلَمَّآ أَن جَآءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِىٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا۟ لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ ۖ إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا مُنزِلُونَ عَلَىٰٓ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾

ލުޣަތު

قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ. ❁ ٱنصُرْنِى = މިއަޅާއަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ. ❁ عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾ = ފަސާދުވެރިވެގެންވާ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް. ❁ وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން (ملائكة ބޭކަލުން) ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން. ❁ إِبْرَٰهِيمَ = إبراهيم ގެފާނުންގެ އަރިހަށް. ❁ بِٱلْبُشْرَىٰ = (ދަރިކަލަކު ލިބިވަޑައިގަންނަވާނެކަމުގެ) އުފާވެރިކަމާއިގެން ❁ .قَالُوٓا۟ = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنَّا مُهْلِكُوٓا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންބޭކަލުން ހަލާކު ކުރައްވާހުށީމެވެ. ❁ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ = މިރަށުގެ أهل ވެރިން. (سَدُوْمُ ގެ أهل ވެރިން) ❁ إِنَّ أَهْلَهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެރަށުގެ أهل ވެރިން. ❁ كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿٣١﴾ = އަނިޔާވެރިންކަމުގައި ވިއެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު – يعنى: إبراهيم ގެފާނު – ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنَّ فِيهَا لُوطًا = ހަމަކަށަވަރުން އެރަށުގައި لُوْط ގެފާނު ވެއެވެ. ❁ قَالُوا۟ = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ نَحْنُ أَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންބޭކަލުން ދަންވަޑައިގަތުން ބޮޑެވެ. ❁ بِمَن فِيهَا = އެރަށުގައިވާ މީސްތަކުން. ❁ لَنُنَجِّيَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥٓ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުންގެ أهل ވެރިން ތިމަންބޭކަލުން ސަލާމަތްކުރައްވާ ހުށީމެވެ. ❁ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ = އެކަލޭގެފާނުންގެ އަނބިކަނބަލުން ފިޔަވައި. ❁ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٢﴾ = އެކަމަނާވަނީ ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރޭގައެވެ. ❁ وَلَمَّآ أَن جَآءَتْ = އަދި ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން. ❁ رُسُلُنَا لُوطًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން (ملائكة ބޭކަލުން) لوط ގެފާނުން އަރިހަށް. ❁ سِىٓءَ بِهِمْ = އެބޭކަލުންނާއިގެން ނުބައިވެވިއްޖެއެވެ. (ކަންބޮޑުވެވަޑައިގެންފިއެވެ.) ❁ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا = އަދި އެބޭކަލުންނާއިމެދު އެކަލޭގެފާނުންގެ ބޮޑުކުރުކުރެވިއްޖެއެވެ. (އެކަލޭގެފާނުންގެ ތަހައްމުލު ހުސްވެއްޖެއެވެ.) އެކަލޭގެފާނުންގެ ހިތްޕުޅު ދަތިވެއްޖެއެވެ. ❁ وَقَالُوا۟ = އަދި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. (ملائكة ބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ.) ❁ لَا تَخَفْ = (އޭ لُوط އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަވަން ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ. ❁ وَلَا تَحْزَنْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ހިތާމަކުރު ނުކުރައްވާށެވެ. ❁ إِنَّا مُنَجُّوكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންބޭކަލުން

ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރައްވާހުށީމެވެ. ❁ وَأَهْلَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނާއި. ❁ إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންފިޔަވައި. ❁ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٣﴾ = އެކަމަނާވަނީ ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ. ❁ إِنَّا مُنزِلُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންބޭކަލުން ވެއްސަވާހުށީމެވެ. ❁ عَلَىٰٓ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ = މިރަށުގެ أهل ވެރިންގެމައްޗަށް. ❁ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން عذاب އެއް. ❁ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾ = އެމީހުން ފާސިޤުވި ކަންކަމުގެ ސަބަބުން. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٠) އޭނާގެފާނު ދަންނަވައެވެ. އޭއަދު ހެއްދެވިވޮޑިގެންވި ربّ އެވެ! فاسد ވި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް މިއަޅާއަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ.

(٣١) އަދި إبراهيم عليه السّلام ގެ އަރިހަށް (ދަރިކަލަކު ލިބިވަޑައިގަންނަވާނޭކަމުގެ) އުފާވެރި ހަބަރާއިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި މަލާއިކަތުން ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންބޭކަލުން މިރަށުގެ އަހުލުވެރިން ހަލާކު ކުރައްވާ ހުށީމެވެ. އެބަހީ: (لوط ގެފާނު އުޅުއްވި سَدُوْمُ އެވެ ކިޔުން ރަށް ހަލާކު ކުރައްވާ ހުށީމެވެ) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން މިރަށުގެ އަހުލުވެރިންވީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.

(٣٢) އޭނާގެފާނު يعنى: إبراهيم عليه السّلام އެބޭކަލުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އެރަށުގައި ހަމަކަށަވަރުން لوط ގެފާނު ވެއެވެ. އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. އެރަށުގައިވާ އެންމެން ތިމަންބޭކަލުން ދަންނަވައިގެންވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެފާނާއި އޭނާގެފާނުގެ أهل ވެރިން ތިމަންބޭކަލުން ސަލާމަތްކުރައްވާހުށީމެވެ. އޭނާގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ފިޔަވައެވެ. އެކަމަނާވާނީ ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(٣٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި ملائكة ބޭކަލުން لوط ގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން އެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވުމުން لوط ގެފާނުގެ ހިތްޕުޅަށް ދެރަފުޅުވެ ވަރަށް ކަންބޮޑުވެ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެއީ އޭނާގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންގެ ފާޙިޝަތުން ދިފާޢުކުރެއްވުމަށް އުނދަގޫކަމުންނެވެ.) އަދި އެބޭކަލުން (دِفَاع ކުރައްވައިދެއްވުމަށް) އޭނާގެފާނުގެ ބާރުފުޅު ދަތިވެވަޑައިގަތެވެ. (ޙަޟްރަތް އެއީ ملائكة ބޭކަލުންކަމެއް لوط ގެފާނަކަށް އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވާތީއެވެ.) އެހިނދު އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަންނަވާށެވެ. ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! އަދި ހިތާމަފުޅު ނުކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންބޭކަލުން ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތް ކުރައްވާނީމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު أهل ވެރިން ސަލާމަތް ކުރައްވާނީމެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ފިޔަވައެވެ. އެކަމަނާ ވަނީ ހަލާކުވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(٣٤) الله وَحِی ކުރައްވައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިރަށުގެ أهل ވެރިންގެ މައްޗަށް އުޑުން عذاب އެއް ބާވައިލައްވާ ހުށީމެވެ. އެއީ އެމީހުން فاسق ވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

وَلَقَد تَّرَكۡنَا مِنۡهَآ ءَايَةَۢ بَيِّنَةٗ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِلَىٰ مَدۡيَنَ أَخَاهُمۡ شُعَيۡبٗا فَقَالَ يَٰقَوۡمِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱرۡجُواْ ٱلۡيَوۡمَ ٱلۡأٓخِرَ وَلَا تَعۡثَوۡاْ فِي ٱلۡأَرۡضِ مُفۡسِدِينَ ﴿٣٦﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلرَّجۡفَةُ فَأَصۡبَحُواْ فِي دَارِهِمۡ جَٰثِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَعَادٗا وَثَمُودَاْ وَقَد تَّبَيَّنَ لَكُم مِّن مَّسَٰكِنِهِمۡۖ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَعۡمَٰلَهُمۡ فَصَدَّهُمۡ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَكَانُواْ مُسۡتَبۡصِرِينَ ﴿٣٨﴾ وَقَٰرُونَ وَفِرۡعَوۡنَ وَهَٰمَٰنَۖ وَلَقَدۡ جَآءَهُم مُّوسَىٰ بِٱلۡبَيِّنَٰتِ فَٱسۡتَكۡبَرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا كَانُواْ سَٰبِقِينَ ﴿٣٩﴾

ލަފްޒުމާނަ

وَلَقَد تَّرَكۡنَا مِنۡهَآ = އަދި މިވަންހަނަކަމުގެ އެތައްހަން ދޫކޮށްލެއްވީމުވެ. ۞ ءَايَةَۢ بَيِّنَةٗ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل އެއް. علامة އެއް. ۞ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ﴿٣٥﴾ = ބުއްދިވާ ބަޔަކަށް. ۞ وَإِلَىٰ مَدۡيَنَ = އަދި مَدْيَن އަށް (رسول ކަމުގައި) ފޮނުއްވީމުވެ. ۞ أَخَاهُمۡ شُعَيۡبٗا = އެމީހުންގެ أَخُ شُعَيْب ގެފާނު. شعيب عليه السّلام . ۞ فَقَالَ يَٰقَوۡمِ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ.! ۞ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. ۞ وَٱرۡجُواْ ٱلۡيَوۡمَ ٱلۡأٓخِرَ = އަދި ކަލޭމެން آخرة ދުވަހުގެ އުއްމީދުކުރާށެވެ. ނުވަތަ آخرة ދުވަހަށް ބިރުވެރިވާށެވެ.! ۞ وَلَا تَعۡثَوۡاْ فِي ٱلۡأَرۡضِ = އަދި ކަލޭމެން ބިމުގައި އުޅުއްވާ ފަސާދަތައް ނުކުރާށެވެ.! مُفۡسِدِينَ ﴿٣٦﴾ = ފަސާދަ ކުރާމީހުން ކަމުގައިވެގެން ۞ فَكَذَّبُوهُ = ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ. ۞ فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلرَّجۡفَةُ = ފަހެ رَجْفَةُ އެމީހުން ހިފެއްޓިއެވެ. (އެބަހީ: زَلْزَلَة އާއިއްލާ އެމީހުންނަށް ގަދަބާރު ތިރިއްޖެއެވެ.) ۞ فَأَصۡبَحُواْ فِي دَارِهِمۡ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުގައި ވެއްޖެއެވެ. جَٰثِمِينَ ﴿٣٧﴾ = މަރުވެ ބޯފޮޅިފައިވާ ބައެއްގެ ގޮތުގައި ވެއްޖެއެވެ. ۞ وَعَادٗا وَثَمُودَاْ = އަދި عَادُ ގައުމުގެ މީހުންނާއި ثَمُود ގައުމުގެ މީހުން. (ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.!) ۞ وَقَد تَّبَيَّنَ لَكُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް بيان ވެ އެނގިގެންވެއްޖެއެވެ.. ۞ مِّن مَّسَٰكِنِهِمۡۖ = އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން ހިނގާ ބިލޭތަނުން. (ހަލާކުވެ ފަނާވެ ގެދޮރުތަކުގެ ...) ۞ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ = އަދި ޝައިޠާނު އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނެވެ. ۞ أَعۡمَٰلَهُمۡ = އެމީހުންގެ عمل ތައް. (އެއީ الله އަށް ކާފަރުވުމާ رسول ން ދޮގުކުރުމެވެ.) ۞ فَصَدَّهُمۡ = ފަހެ އޭނާ އެމީހުންނަށް ބަންދުކޮށްލިއެވެ. ۞ عَنِ ٱلسَّبِيلِ = حقّ މަގު. ۞ وَكَانُواْ = އަދި އެމީހުން ވިއެވެ. ۞ مُسۡتَبۡصِرِينَ ﴿٣٨﴾ = ވިސްނުންތޫނު ބައެއްގެ ގޮތުގައި.

(حقّ އެނގިގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި) ۞ وَقَٰرُونَ وَفِرۡعَوۡنَ وَهَٰمَٰنَ = އަދި قَارُوْنُ އަދި فِرْعَوْنُ އާއި އަދި هَامَانُ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.! ۞ وَلَقَدۡ جَآءَهُم مُّوسَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެގާތަށް موسى عليه السّلام ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ بِٱلۡبَيِّنَٰتِ = بَيَان ވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން. ۞ فَٱسۡتَكۡبَرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ = ފަހެ އެބައިމީހުން ބިންމަތީގައި ބޮޑާވެގެންނިއުމެވެ.۞ وَمَا كَانُواْ = އަދި އެމީހުން ނުވިއެވެ. ۞ سَٰبِقِينَ ﴿٣٩﴾ = (އަހުރެމެން) އިސްވެ ދުވެފައިވާ ބަޔަކުކަމުގައި.

إجْمَالِي މާނަ

(٣٥) އަދި އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ބުއްދިވެރިކަން ކުރާބަޔަކަށް ވިސްނާ فكر ކުރާ عبرة حاصل ކުރުމަށް بَيَان ވެގެންވާ دليل އެއް މިމަންޒަރުގައި އެބަހުރި ކަމެވެ.

- ދަންނައެވެ. އެ علامة އެއްކަމުގައިވަނީ އެމީހުންގެ މައްކަރު ފެންނަ ހިލަތައް އަދިވެސް ފެންނަން ހުރިކަމެވެ. ނުވަތަ އެއީ ކަނޑާކަށް ހައްދަވައި އެމާނގެ ފެން ބޮޑުވެފައިވާ ވިސްނުބެއިވެފައި ހުރުމާއި ކަޅުކަމުގައި ބޮޑުވެއެވެ.

والله أعلم بالصّواب ·

(٣٦) އަދި مَدْيَنُ އަށް އެބައިމީހުންގެ أخ شُعَيْبُ عليه السّلام ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. އަދި آخرة ދުވަސް އުއްމީދުކުރާށެވެ. (އަޅުކަންކޮށްގެން آخرة ދުވަހުގެ ثواب އަށް އުއްމީދުކުރާށެވެ.) އަދި ބިންމަތީގައި الله އަށް އުރެދި ފަސާދަކޮށް ނުހަރަކާތްތެރިވާށެވެ.

(٣٧) ފަހެ އެބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކޮށް ދޫކޮށްލިއެވެ. ދެން އެބައިމީހުންނަށް ގަދަ ބިންހެލުމެއް ޖެހުނުހެއެވެ. ބަދުވިގެން އެއިރު ޖެހިއްޖެއެވެ. ދެން އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުގައި މަރުވެ ތަންތާވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި ވެއްޖެއެވެ.

(٣٨) އަދި عَاد ބަޔަކީގެ މީހުންނާއި ثَمُود ބަޔަކީގެ މީހުން ވެސް ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުގައި އެމީހުން ދިރިއުޅުން ތަންތަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް(މައްކާގެ މީހުންނަށް) ބަނދަރުން ބާރުތަކުގައި ފެނިގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކަރުދަ عمل ތަކާ شيطان އާ އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރި ކޮށްދިނީއެވެ. އަދި އެސްކަރު އެމީހުންނަށް الله ގެ މަގުބަންދުކޮށް ހުރަސްއެޅިއެވެ. (އެއި الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ނަށަށް إيمان ވުމެވެ.) އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ މަގުފުރެދުމާއި ކަފުރުކަމުގައި عجائب ވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ. ވިސްނުވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(٣٩) އަދި قَارُون އާއި فرعون އާއި އަދި هَامَان ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން موسى عليه السّلام އެމީހުންގެގާތަށް بَيَان ވެގެންވާ معجزاة އާއި دليل ގެންނެވިއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން ބިމުގައި ބޮޑާވެ كِبر ވެރިވެގެންނިއެވެ. އަދި މިމަންދަރުސްކޮށްގެން އަޅުގަނޑު ބަލައިގަތުން ބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. (އެމީހުން ނިކަމެތްކޮށް ނިސްބަތް މިމަންދަރުސްކޮށްގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ކަނޑުގައި غرق ކުރެއްވީމެވެ. މިހިކަންކުރުން ކަމާމުން عبرة ލިބިގަތުން ހެއްޔެވެ.)

فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنۢبِهِۦ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُم مَّنْ أَخَذَتْهُ ٱلصَّيْحَةُ وَمِنْهُم مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ ٱلْأَرْضَ وَمِنْهُم مَّنْ أَغْرَقْنَا ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾ مَثَلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْلِيَآءَ كَمَثَلِ ٱلْعَنكَبُوتِ ٱتَّخَذَتْ بَيْتًا ۖ وَإِنَّ أَوْهَنَ ٱلْبُيُوتِ لَبَيْتُ ٱلْعَنكَبُوتِ ۖ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾ وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ ۖ وَمَا يَعْقِلُهَآ إِلَّا ٱلْعَٰلِمُونَ ﴿٤٣﴾ خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٤﴾ ٱتْلُ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ ۖ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ ۗ وَلَذِكْرُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾

ލުޣަތު

فَكُلًّا أَخَذْنَا = އަދި އެއިން ކޮންމެ މީހަކުވެސް (ކޮންމެބައަކުވެސް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިފުއްވީމެވެ. ❁ بِذَنۢبِهِۦ = އެމީހެއްގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން. ❁ فَمِنْهُم = ފަހެ އެމީހުންގެތެރޭގައި ވެއެވެ. ❁ مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ = އެމީހެއްގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމުން. ❁ حَاصِبًا = ހިލަ. (ކަތިރިހިލަގެ ވާރޭ - އެއީ لوط قوم ގެ މީހުންނެވެ.) ❁ وَمِنْهُم = އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. ❁ مَّنْ أَخَذَتْهُ ٱلصَّيْحَةُ = އެމީހުންނަށް ގަދަޅަވެ ހިފި މީހުން. (ثمود ބައިގެމީހުންނާއި شعيب ގެ قوم ގެމީހުންފަދަ) ❁ وَمِنْهُم = އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. ❁ مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ ٱلْأَرْضَ = އެމީހުންނާއިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު ގަނޑުވައިގެންނުވި މީހުން. (އެއީ قارون ފަދަ މީހުންނެވެ.) ❁ وَمِنْهُم = އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. ❁ مَّنْ أَغْرَقْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން غَرَقُ ކުރުއްވީމުން. (فرعون ފަދަ) ❁ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވާކަށް ނުވެއެވެ. ❁ لِيَظْلِمَهُمْ = އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެންވުމަށް ކަލާނގެއަކަށް. ❁ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން ވީއެވެ. ❁ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވާ ކަމުގައި. ❁ مَثَلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ = ހިފި إِخْتِيَار ކުރި މީހުންގެ މިސާލަކީ. ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْلِيَآءَ = الله ފިޔަވައި ސަހަރާތްތެރިންނަށް. ❁ كَمَثَلِ ٱلْعَنكَبُوتِ = ވަރުކަޅުގެ މިސާލެވެ. ❁ ٱتَّخَذَتْ بَيْتًا = އެވަރުކަޅު ގެއެއް ހިފައިގަތުން ހެން. ❁ وَإِنَّ أَوْهَنَ ٱلْبُيُوتِ = ހުރިހާގެތަކުން އެންމެ ބަލިކަށި ގެއަކީ ތެރެއިން ވެއެވެ. ❁ لَبَيْتُ ٱلْعَنكَبُوتِ = ވަރުކަޅުގެ ގެ. (يقين ނުވެސް ވަރުކަޅުގެ ގެ) ❁ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ = އެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެމީހުން ގޮވާ އުޅުނުކަމަކީ. ❁ مِن شَىْءٍ = ތަކެއްޗެއްކަމުގައިވިޔަސް. ❁ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ތެރިވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَٰلُ = އަދި އެފަދަ މިސާލުތައް. ❁ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ = އެމިސާލުތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ މީސްތަކުންނަށް ޖައްސަވަމެވެ. ❁ وَمَا يَعْقِلُهَآ = އަދި އެއަށް ވިސްނާ ބުއްދިކުރާނީ

ނުހުރެއެވެ. ❁ إِلَّا ٱلْعَـٰلِمُونَ ﴿٤٣﴾ = (اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ أية ތައް) ދަންނަމީހުން މެނުވީ. ❁ خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އަދި اللّٰه تعالى އުފެއްދެވީ ބިންއުޑުތަކެވެ. بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ވެއެވެ. ❁ لَءَايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٤﴾ = مؤمن ތަކުންނަށް ކަށަވަރު ބައްޔިނާތެއް حُجَّة އެއް. ❁ ٱتْلُ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް އިއްވާ وحى ކުރެވުނު ތަކެތި ކިޔަވާ ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ مِنَ ٱلْكِتَـٰبِ = ފޮތުން.❁ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ނަމާދު قائم ކުރައްވާށެވެ. ❁ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنْهَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން ނަމާދު ނަހީކުރެއެވެ. ❁ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ = فاحش ކަންތަކާއި منكراة ތަކުން. ❁ وَلَذِكْرُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ = އަދި اللّٰه ހަނދާންކުރުން اللّٰهއަށް ޒިކުރު ކުރުން މާބޮޑެވެ. ❁ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾ = ކަލޭމެން ކުރާހާކަމެއް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٠) އަދި އެއިން ކޮންމެ މީހަކުވެސް އެމީހާގެ ފާފައިގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިއްޕެވީމެވެ. ހަލާކު ކުރައްވީމެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެތެރެއިން ބަޔަކުގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުރި ހިލަ ވާރޭ ވެރުއްވީމެވެ. އެއީ لوط قوم ގެ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން ގަދަފަދަ އަޑު ފޭބިއްޔާއި زَلْزَلَة އައި މީހުންވެއެވެ. އެއީ ثمود ބަޔާއި މީހުންނާއި شعيب ގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން އެމީހުންނާއިއެކު ބިންގަނޑު ކަނޑައިގެންދިޔަ މީހުންވެއެވެ. އެއީ قارون އާއި އޭނާގެ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ކަނޑުގައި غَرَق ކުރި މީހުންވެއެވެ. އެއީ فرعون އާއި ޖުންދުވެސް އެހެން މީހުންނެވެ. އަދި اللّٰه އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވި ބައެއްކަމުގައެވެ.

(٤١) اللّٰه ފިޔަވައި އެހެނިހެން ފަރާތްތަކެއް އެއީ ހިމާޔަތްދޭ وَلِيُّ ންނަކަމުގައި – ސަލާމަތްދޭ ފަރާތެއްކަމުގައި ބަލައި إختيار ކުރިމީހުންގެ مثال އަކީ (ފާވަތްކުރި ވަޅުން ހަދާއިރުގައި) ގެއަކަށް ވަޑައިދިން ފަރުވާތަކަށް މިސާލެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ބަލިކަށި ދުރުގެއަކީ ކަށިބައިގެން ފާރުވަތުގެ ގެއެވެ. އެމީހުން އެކަން އެނގޭނަމައެވެ.

(٤٢) ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ފިޔަވައި އެފަރާތްތަކަށް އެމީހުން ގޮވާ ފަރާތްތަކެއް اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެއީން އެއްވެސް ފަރާތެއްގައި ބާރެއް އަދި ޤުދުރަތެއް ނެތްކަން اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވެރިވަންތަ އަދި حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٤٣) އަދި އެފަދަ މިސާލުތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ މީސްތަކުންނަށް ޖައްސަވަމެވެ. އަދި (اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ آية ތައް) ދަންނަބަޔަކު މެނުވީ އެފަދަ މިސާލުތަކެއް ވިސްނާ އަދި ދަންނަކަމުގައި ނުހުރެއެވެ.

(٤٤) އުފެއްދެވީ ބިން اللّٰه އުޑުތަކާ ހަމަ حقّ ގޮތުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ކަށަވަރު ބައްޔިނާތާ دليل އާއި حجّة مؤمن ތަކުންނަށްވެއެވެ.

(٤٥) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ.) މި قرآن ގެ ކަލޭގެފާނަށް ވަޙީކޮށްދެއްވި އެއްޗެއް ކަލޭގެފާނު ކިޔަވާ ވިދާޅުވާށެވެ! އަދި ނަމާދު قائم ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ނަމާދަކީ فَاحِش ކަންތަކާއި منكراة ތަކުން ނަހީކުރާ ދުރުކުރާ އެއްޗެކެވެ. އަދި اللّٰه އަށް ذِكر ކުރުން - اللّٰه ހަނދާންކުރުން - ހުރިހާ ކަމަކަށްވުރެ ބޮޑެވެ. - ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުން اللّٰه ހަނދާންކުރުމަށްވުރެ اللّٰه ތިޔަބައިމީހުން ހަނދާންކުރެއްވުން މާބޮޑެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން (ނަމާދުގައިވެސް) ކުރާ އެންމެހައި ކަންތައް اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

۞ وَلَا تُجَـٰدِلُوٓاْ أَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ مِنْهُمْ ۖ وَقُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱلَّذِىٓ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَأُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَـٰهُنَا وَإِلَـٰهُكُمْ وَٰحِدٌ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَـٰبَ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۖ وَمِنْ هَـٰٓؤُلَآءِ مَن يُؤْمِنُ بِهِۦ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَـٰتِنَآ إِلَّا ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا كُنتَ تَتْلُواْ مِن قَبْلِهِۦ مِن كِتَـٰبٍ وَلَا تَخُطُّهُۥ بِيَمِينِكَ ۖ إِذًا لَّٱرْتَابَ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ بَلْ هُوَ ءَايَـٰتٌۢ بَيِّنَـٰتٌ فِى صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْعِلْمَ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَـٰتِنَآ إِلَّا ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٤٩﴾

ލުޣަތު

۞ وَلَا تُجَـٰدِلُوٓاْ = އަދި ޖިދާލުކުރުމުން ތިޔަބައި ނުކުރާށެވެ. ۞ أَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ = أهْل كِتَاب ނަސާރާ (يهودى ނަސާރާ نصارى ނަސާރާ) ۞ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ = ރަނގަޅު ގޮތްތަކުގައި މެނުވީ. ۞ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ = އަނިޔާވެރިވީ މީހުންނާއި މެނުވީ. ۞ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން. ۞ وَقُولُوٓاْ = އަދި ޖިދާލުކުރުމުން (އެމީހުނަށް ބުނާށެވެ. ۞ ءَامَنَّا = އަހުރެމެން إيمان ވެއްޖައީމެވެ. ۞ بِٱلَّذِىٓ أُنزِلَ إِلَيْنَا = އަހުރެމެންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް. ۞ وَأُنزِلَ إِلَيْكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށްވެސް. ۞ وَإِلَـٰهُنَا وَإِلَـٰهُكُمْ وَٰحِدٌ = އަދި އަހުރެމެންގެ إله އާއި އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ إله އަކީ އެކަކު އެއް إله އެކަލާނގެއީ الله އެވެ. ۞ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٤٦﴾ = އަދި އަހުރެމެން މިވަނީ އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންނެވެ. ۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިންނެވެ. ۞ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ = މިވަންހަނާސާކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލީމު. ۞ ٱلْكِتَـٰبَ = ފޮތް - (ކީރިތި قرآن) ۞ فَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ = ފަހެ މިވަންހަނާސާކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފޮތް ދެއްވިމީހުން. ۞ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ = އެމީހުން އެފޮތަށް إيمان ވެއެވެ. ۞ وَمِنْ هَـٰٓؤُلَآءِ = އަދި މިމީހުންގެ ތެރޭގައިވެސް ވެއެވެ. ۞ مَن يُؤْمِنُ بِهِۦ = އެފޮތަށް إيمان ވާމީހުން. ۞ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَـٰتِنَآ = އަދި މިވަންހަނާސާކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ނުހަނުކުރެއެވެ. ۞ إِلَّا ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿٤٧﴾ = ކާފިރުން މެނުވީ. ۞ وَمَا كُنتَ تَتْلُوا = އަދި ކަލޭގެފާނު ކިޔަވާފައިނުވެއެވެ. ۞ مِن قَبْلِهِۦ = މިޢެއްޔާއި / މި قرآن ޢެއްޔާއި. ۞ مِن كِتَـٰبٍ = އެއްވެސް ފޮތެއް. ۞ وَلَا تَخُطُّهُۥ بِيَمِينِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކަނާތުން (އަތުން) ލިޔުއްވާފައެއްވެސް ނުވެއެވެ. ۞ إِذًا لَّٱرْتَابَ = ޝައްކުވެރިވާނެއެވެ (އެހެންނަމަ ޔަގީން يقين ނުވެސް ޝައްކުވެރިވާނެ ހެއްޔެވެ.؟) ۞ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ = باطل ވެރިން ތަބާވާ މީހުންތަކެއް. ۞ بَلْ = އަދި ކިއްޔެއްހެއްޔެވެ.؟ ۞ هُوَ ءَايَـٰتٌۢ بَيِّنَـٰتٌ = އެއީ ކަށަވަރު بَيَان ވެގެންވާ އާޔަތްތަކެކެވެ. ۞ فِى صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْعِلْمَ

= علم ދެވުނުމީހުންގެ. ހިތްތަކުގައި. ❁ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَـٰتِنَآ = އަދި މިމަންޒަލްކަލާމުގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅު ނުހަދައެވެ. ❁ إِلَّا ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٤٩﴾ = އަނިޔާވެރިންގެންމެ. مشرك ން ފަދަ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٦) (އޭ رسول الله އެވެ!.) أَهْلُ كِتَابُ ންނާއި. އެބަހީ: يهودى ންނާއި نَصَارى އިންނާއި ކަލޭގެފާނު ހެދި ބަހުސްކުރެއްވުމުގައި ފެނުމީ ރަނގަޅު ނުހަދައްވާށެވެ!. އެމީހުންގެ ތެރެއިން އަނިޔާވެރިވީމީހުންނާއި ފިޔަވައި ފެނުމީއެވެ. (ފަހެ އަނިޔާވެރިވި މީހުންނަށް އާދައިގެ ބޮޑުބަހުން جدل ކުރުމަށްވާނެއެވެ.) އަދި ބުނެއްވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށާއި އަހުރެމެންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް އަހުރެމެން إيمان ވެއްޖައީމެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެ إله އާއި އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ إله އަކީ އެއް إله އެކެވެ. އެއީ الله އެވެ. އަދި އަހުރެމެން ކިޔަމަންތެރިވެގެން ވާ މީސް ބަޔަކީ އެކަލާނގެއަށެވެ.

(٤٧) ކަލޭގެފާނަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީ އެފަދައިންނެވެ. – އެބަހީ: ކަލޭގެފާނަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީ އިސްވެދިޔަ رسول ބޭކަލުންނަށްވެސް ފޮތް ބާވައިލެއްވި ފަދައިންނެވެ. – ފަހެ އެބައިމީހުންނަށް ފޮތްދެއްވުނުމީހުން – އެބަހީ: އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ ތެރެއިން إيمان ވި މީހުން – އެފަރާތުން – يعنى: ޔަހޫދީ قرآن އަށް إيمان ވެއެވެ. އަދި މިމީހުންގެ ތެރެއަކުވެސް – އެބަހީ: މިމައްކާމީ يهودى ންނާއި نصارى އިންނެގެ ތެރޭގައިވެސް އެފަރާތަށް يعنى: قرآن އަށް އީމާންވާ މީހުންވެއެވެ. އެއީ عبد الله بن سلام ކަހަލަބޭކަލުންނެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ މިމަންޒަލްކަލާމުގެ آية ތަކަށް ދެކޮޅުހަދައި إنكار ނުކުރާނެއެވެ. (މިގެ مَفْهُوْم އަކީ الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅުހަދާ އިންކާރު ކުރާމީހުން ވަނީ ކާފިރުންކަމުގައެވެ.)

(٤٨) އަދި މި قرآن ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން ކަލޭގެފާނު އެއްވެސް ފޮތެއް ކިޔަވާވަޑައިގަތާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅުން އެއްވެސް އެއްޗެއް ލިޔުއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައިވެސް ނުވެއެވެ. މި باطل ދޮގުވެރިކަމެއް ދައްކާ މީހުންނަށް ޝައްކުކުރުމަށް ފުރުސަތެއް އޮންނަނީކަމެވެ.

(٤٩) އަދި ޙައްޤު ފޮތެވެ. އެއީ ފޮތްދެއްވުނު މީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ آية ތަކެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިން ފިޔަވައި މިމަންޒަލްކަލާމުގެ އާޔަތްތަކަށް إنكار ކޮށް ދެކޮޅު ނުހަދައެވެ.

- ތަންތަނެވެ. توراة އާއި إنجيل ދެފޮތުގައިވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޞިފަތާއި خبر ތަކާއި ބާވައިލައްވާފައިވެއެވެ. އެފޮތްތަކަށް حقّ ގޮތުގައި ޞައްޙަ ބަލައި ހެދިމީހުންނަށް އެ خبر ތަކާ ބަހައްޓައިގެން އެނގެއެވެ. އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އެވާހަކަތައް بيان ވެގެންވެއެވެ. ދެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ފެނިއްޖައުމަ ވަޙީއަކުން رسول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވުއްވުން އެ خبر ތަކާ ދަންނަ ދެނެގަތުން އެކަމަށް ނިސްބަތްކުރާ ދެކޮޅުހެދިއެވެ. ބައެއް މަދުމީހުން إيمان ވެސްވިއެވެ. މިދެމީހުން އާދަޔާގައި އިސްރާއީލުގެ އެބަސީ އެގޮތަކަށްކަމެވެ. والله أعلم .

وَقَالُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَٰتٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۖ قُلْ إِنَّمَا ٱلْـَٔايَٰتُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا ۖ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱلْبَٰطِلِ وَكَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٥٢﴾ وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلْعَذَابِ ۚ وَلَوْلَآ أَجَلٌ مُّسَمًّى لَّجَآءَهُمُ ٱلْعَذَابُ وَلَيَأْتِيَنَّهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ يَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلْعَذَابِ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٤﴾

މުފްރަދާތު

وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. ۞ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި

ކީއްވެގެން ހެއްދެވީ؟ ނުވަތަ ބާވައިލައްވާނެ ނަމަވެ. ۞ ءَايَٰتٌ مِّن رَّبِّهِۦ = އެކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ حضرة ން

އާޔަތްތަކެއް / معجزة ތަކެއް. ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ إِنَّمَا ٱلْـَٔايَٰتُ عِندَ ٱللَّهِ = އާޔަތްތައް

ވާކަށް ކަނޑައެޅިގެން الله ގެ حضرة ގައެވެ. ۞ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ވާކަށް ކަނޑައެޅިގެން ۞ نَذِيرٌ

مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ نَذِيرُ އަކު ކަމުގައެވެ. ۞ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ = އެމީހުންނަށް ނުފުދުނީހެއްޔެވެ؟

۞ أَنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވީމުން ۞

ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް. މި قرآن . ۞ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔެވޭ. ۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ

= ހަމަކަށަވަރުން ކަމެއްގައިވޭ ۞ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން ރަޙްމަތް رحمة އާއި އަދި وعظ އާއި

نصيحة . ۞ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ = އީމާންވާ ބަޔަކަށް. ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ كَفَىٰ

بِٱللَّهِ = الله ފުދިއްޖެ. ۞ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ = އަހުރެންނާއި ތިޔަބައިމީހުންނާއި ދެމެދު ۞ شَهِيدًا =

ހެކިވެރިޔަކު ކަމުގައި. ۞ يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ =

އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ތަކެތި. ۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވީ މީހުން. ۞ بِٱلْبَٰطِلِ = باطِل

އަށް އީމާންވި. ۞ وَكَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ = އަދި ކާފިރުވީ الله އަށް. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٥٢﴾ =

އެއުރެންނީ ހަމަ ގެއްލުންވެރިންނެވެ. ۞ وَيَسْتَعْجِلُونَكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް އަވަސްކުރުވައެވެ.

۞ بِٱلْعَذَابِ = عذاب . ۞ وَلَوْلَآ أَجَلٌ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅިގެން عَيَّن

ވެގެންވާ މުއްދަތެއް. (ވަކިވަގުތެއްކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ) ❁ لَجَآءَهُمُ ٱلْعَذَابُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް عذاب

އަތުވެއްޖެއީހެވެ. وَلَيَأْتِيَنَّهُم އަދި އެމީހުންނަށް އެ عذاب ކަނޑައެޅި އަންނާނެއެވެ. ❁ بَغْتَةً =

ހަމަކުއްލިއަކަށް. ❁ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ = އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވެހުރެ حال . ❁ يَسْتَعْجِلُونَكَ

= އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އަވަސްކުރުމަށް އެދެނިއެވެ. ❁ بِٱلْعَذَابِ = عذاب . ❁ وَإِنَّ جَهَنَّمَ

= އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކަ. لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٤﴾ = ކާފިރުން ވަށައިލައިގެންވާނެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥٠) އަދި އެމީހުން – يعني: مكّة ގެ مشرك ން – ބުންޏެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން معجزة ތަކެއް ބާވައިލެއްވިއްޔާ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ (އެބަހީ: صالح ގެފާނުގެ جمل ފަދަފަދަ - عيسى ގެފާނުގެ ފަރުވާކުރެއްވި ފަދަ - معجزة އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވިއްޔާ ކީއްވެތޯއެވެ؟). އޭގެ جواب ގައި الله އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވަނީ (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެފަދަ معجزة ތައް ފޮނުއްވަނީ الله ގެ حضرة ގައެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވުނީ ހަމަ نَذِيرُ އަކު ކަމުގައެވެ.

(٥١) އެމީހުންގެމައްޗަށް ކިޔަވައިދެވޭ ފޮތެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުމުން އެމީހުންނަށް ފުދޭ ނުވިތޯއެވެ.؟ ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވާ ބަޔަކަށް އެފޮތުގައި رحمة އާއި وعظ އާއި نصيحة ވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބަކަށްވެގެން ބައެއް تفسير ފޮތްތަކުގައި بيان ވެގެންވަނީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ أصحاب ންކުރެ ބައެއް ބޭކަލުން يهودى ންގެ އަތުން އެމީހުންގެ ފޮތްތަކުގައިވާ ބައެއް ކަންތައްތަކެއް ލިޔުންތަކުގައި ލިޔެގެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ހަޟްރަތަށް އައިސް ދައްކަވައިފިއެވެ. ބައެއް ކަންތައްތަކުގައި ޢަމަލުކުރާކަށް حديث ކުރެއްވިއެވެ. ބަޔަކު މީހުންގެ ގޮތުގައި ނުވަތަ މަގުފުރެދުނުކަމުގައި ވާނީ އެބައިމީހުންގެ نبي މާގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެތި ދޫކޮށް އެހެން ބައެއްގެ نبي އަކަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެތީގައި ހިފުމަށް إختيار ކުރުމުން ފުރިހަމަވާނެއެވެ. މިކަމާއި ގުޅިގެން މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީއެވެ.

= تفسير طبرى =

(٥٢) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އަހުރެންނާއި ތިޔަބައިމީހުންނާއި ދެމެދު ހެކިވެރިއަކު ކަމުގައި الله ފުދިއްޖެއެވެ. (އެހެން معجزة އެއް ބާވައިލެއްވުމަށް އެދެވޭތޯ ފުދޭއެވެ.) އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހާތަކެތި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި باطِل އަށް إيمان ވެ (شرك قَرَارُ ކުރާ މީހުން) އަދި الله އަށް ކާފިރުވި މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. އެމީހުން އެއީ ގެއްލިހާލާކުވެގެންވާ މީސްތަކުންނެވެ.

(٥٣) އަދި(އޭ رسول الله އެވެ!.) عذاب އަވަސްކުރުމަށް އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އެދެއެވެ. ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ ވަކި مُدّت އެއްނުވާނަމަ އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވާހާލު ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް عذاب އަތުވެއްޖެއިސްކަން ކަށަވަރެވެ.

(٥٤) عذاب އަވަސްކުރުމަށް އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އެދެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކަވަނީ ކާފިރުން ވަށައިލާފައެވެ. އެމީހުންނަށް عذاب ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތު އެމީހުންނަށް އެ عذاب ލިބޭހުއްޓެވެ.

يَوْمَ يَغْشَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾ يَـٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ أَرْضِى وَٰسِعَةٌ فَإِيَّـٰىَ فَٱعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ۖ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ لَنُبَوِّئَنَّهُم مِّنَ ٱلْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ نِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَـٰمِلِينَ ﴿٥٨﴾ ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾ وَكَأَيِّن مِّن دَآبَّةٍ لَّا تَحْمِلُ رِزْقَهَا ٱللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦٠﴾

މުފްރަދާތު

يَوْمَ يَغْشَىٰهُمُ = އެމީހުން ނިވާކޮށްލާނޭ ދުވަހު. (ޢަޛާބު ނިވާކޮށްލާނެވެ.) ۞ ٱلْعَذَابُ = عذاب . ۞ مِن فَوْقِهِمْ = އެމީހުންގެ މަތިން. ۞ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ފައިތިލަ ދަށުންނައި. ۞ وَيَقُولُ = އަދި އެކަލާނގެ (އެމީހުންނަށް) وحی ކުރައްވާނެއެވެ. ۞ ذُوقُوا۟ = ކަލޭމެން ރަހަބަލައިގަންނާށެވެ. مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾ = ކަލޭމެން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތަކުގެ. ۞ يَـٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އީމާންވި އަޅުތަކުންނެވެ. ۞ إِنَّ أَرْضِى وَٰسِعَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިން ފުޅާވެގެންވެއެވެ. ۞ فَإِيَّـٰىَ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި. ۞ فَٱعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ޢިބާދަތްކުރާށެވެ!. ۞ كُلُّ نَفْسٍ = ކޮންމެ نفس އަކީ. ۞ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ = މަރުގެ ރަހަ ބަލާނޭ އެއްޗެކެވެ. ކޮންމެ نفس އެއް މަރުވާނެއެވެ. ۞ ثُمَّ إِلَيْنَا = ދެން ހަމަ އެކަނި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾ = ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رُجوع ވާނީ. ۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން. ۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި. ۞ لَنُبَوِّئَنَّهُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ބާއްވާ قائم ކުރައްވާހުށީމެވެ. ۞ مِّنَ ٱلْجَنَّةِ غُرَفًا = ސުވަރުގޭގެ ކޮޓަރިތަކުގައެވެ. ۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا = އެތަންތާނގެ ދަށުން ހިނގައިގަނެ ދޭނެއެވެ. ۞ ٱلْأَنْهَـٰرُ = ކޯރުތައް. ۞ خَـٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާ ދެމިހުންނަނިވިކޮށެވެ. ۞ نِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَـٰمِلِينَ ﴿٥٨﴾ = (ހެޔޮ) عمل ކުރާމީހުންގެ ދަރުމަ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ = އެމީހުން އެއީ ކެތްތެރިވި މީހުންނެވެ. ۞ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ = އަދި ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ ربّ އަށް. ۞ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾ = وكيل ކުރާމީހުންނެވެ. ۞ وَكَأَيِّن مِّن دَآبَّةٍ = އަދި ހިނގާއެއްޗެހި

دَابَّة ކިތައްތޯ؟ ދިރޭ ޖަނަވާރުތަކެއްކިތައްތޯ؟ ۞ لَّا تَحْمِلُ رِزْقَهَا = އޭގެ ރިޒުޤު ނުއުފުލަނީ / އޭގެ ރިޒުޤު ދިމާވެސް ނުވަނީ. ۞ ٱللَّهُ يَرْزُقُهَا = الله އެއަށް ރިޒުޤުދެއްވައެވެ. ۞ وَإِيَّاكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށްވެސް ރިޒުޤުދެއްވަނީ. ۞ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦٠﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ އަޑުއެހުންތެރިވެވޮޑިގެންވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٥) (ކާފިރުން ވަރަށްގެން ނަރަކަވެއެވެ.) އުމުރުގައި އުޅުނުގެ މައްޗަށް عذاب އެދި ނިވައިވެގެންވާ ދުވަހެވެ. އަދި އުޅުނު ފައިތިލަކުން ދަށުން ފޮރުވާނެއެވެ. عذاب ވާނެކަމެވެ. އަދި އުޅުވާރުން އެކަލާނގެ އުޅުނުނަން وحی ކުރައްވާނެއެވެ. ކަލާމުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރިކަމުގައިވީ ކަންތައްތަ ރަހަ ދިމާވަނީއެވެ.

(٥٦) އޭ މީސްތަކުންނާ ވެވާއިމާން ވީ ޢަބުދު ތޯބަލާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންތަކުގެ ތަނަވަސްކަމެއް އޮވެއެވެ. އަދި ހަމައެކަނި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި ޢިބާދަތްކުރުން އަޅުކަންކުރާ ހާލަތްވެ!.

(٥٧) ކޮންމެ ނަފްސެއްވެސް މަރުގެ ރަހަ ދެކޭނެއެވެ. މަރުވާނެއެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކައިރިއަށް رجوع ވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. އެއީ محشر ދުވަހުންނެވެ.

(٥٨) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ތަކުގައި ވިސްނުމުން ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޅުނުން ބަޔިތުގޮވާ ސުވަރުގޭގެ ކޮޓަރިތަކުގައި قائم ކުރައްވާނީމުއެވެ. އެ ސުވަރުގޭގައި އޮތީ ކޯރުތަކެވެ. ދަރުން އޮތް ތަނަށް ހިނގައިހިނގާނެ ތަންތަނެވެ. އުޅުނު އޮތް ތަނަކީ ފުރިހަމަވާނެވެ. ކުރި عمل ކުރި މީހުންގެ ދަރުމަވެރިގޭ ކުރީ ސުވަރުގޭ ހާއްވެގެންވެއެވެ.

(٥٩) އުޅުނުނަކީ (ދިރުމުގެ އުނދަގޫތަކަށް – އަދި عداوة ތަކުރާގެ އަނިޔާތަކަށް) ކެތްތެރިވި މީހުންނެވެ. އަދި ހަމައެކަނި އުޅުނުގެ ربّ އަށް وكيل ކުރާ މީހުންނެވެ.

(٦٠) އަދި ކިތައްކިތައް ދިރޭތަކެއް އެތަކެއްގެ ރިޒުޤު އެތަކެއްތަކަށް އުފުލައި ނުގެނެވޭ ގޮތަށް ވާކަށްތޯ؟ އުޅޭނީ ތަކެއްތަކަށް ރިޒުޤުދެއްވަނީ ހަމަ الله އެވެ. އަދި ކަލާމުންނަށްވެސް ރިޒުޤުދެއްވަނީ ހަމަ الله އެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އަޑުއެހުންތެރިވެވޮޑިގެންވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۖ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾ ٱللَّهُ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ لَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾ وَمَا هَـٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ ۚ وَإِنَّ ٱلدَّارَ ٱلْـَٔاخِرَةَ لَهِىَ ٱلْحَيَوَانُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾ فَإِذَا رَكِبُوا۟ فِى ٱلْفُلْكِ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَئِن سَأَلْتَهُم = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި ސުވާލު ކުރައްވައިފިއްޔާ. ✱ مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވީ ކާކުތޯ؟ ✱ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ = އަދި އިރާއި ހަނދު ކިޔަމަންކުރެއްވީ ކާކުތޯ؟ ✱ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. ✱ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾ = ފަހެ އެމީހުން އަނބުރާލެވިގެން ދޮގުވެރިކަމަށް ކޮންތާކަށްހެއްޔެވެ؟ ✱ ٱللَّهُ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ = އަދި الله ރިޒްޤު ފުޅާކުރައްވައެވެ. ފުޅާކުރައްވައެވެ. ✱ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ފަރާތަކަށް އަޅުތަކުން. ✱ مِنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނެވެ. ✱ وَيَقْدِرُ لَهُۥٓ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ފަރާތަކަށް އަޅުތަކަށް ކުޑަކުރައްވައެވެ. ދަތިކުރައްވައެވެ. ✱ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ✱ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ ✱ وَلَئِن سَأَلْتَهُم = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި ސުވާލުކުރައްވައިފިއްޔާ. مَّن نَّزَّلَ = ބާވައިލައްވައިފީ ކާކުތޯ / ފައިބާވައިދީ ކާކުތޯ؟ ✱ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = އުޑުން ފެން. ✱ فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ = ދެން އެފެނުން އެކަލާނގެ ބިންތަކެއް ދިރުއްވައި (ގަސްގަހާ ފެއްދެވި) ✱ مِنۢ بَعْدِ مَوْتِهَا = އެބިންތަކެއް މަރުވެ ހިކިފައި ހުރުމަށްފަހު. ✱ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. ✱ قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ✱ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އެންމެހާ حمد އާއި تعريف އެއްކޮޅަށް ހުރީ الله އަށެވެ. ✱ بَلْ أَكْثَرُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަބަޔަކު؟ ތިބީ ވިސްނުމެއްނެތް. ✱ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾ = ވިސްނާ ބުއްދިނުކުރެތެވެ. ✱ وَمَا هَـٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ = އަދި މި ދުނިޔޭގެ حياة ނުވެއެވެ. ✱ إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ = ކުޅިވަރާއި މަޖާކުޅިވަރެއް ފިޔަވައި. ✱ وَإِنَّ ٱلدَّارَ ٱلْـَٔاخِرَةَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގެ ގެދޮރު.

❁ لَهِيَ ٱلْحَيَوَانُ = ކަނޑައެޅިގެން ދެމިހުންނަނިވި حياة އަކީ އެއީއެވެ. ❁ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾ =
އެމީހުން (مشرك ން) ނަމަ އެކަން އެނގޭނަމަކަމާއެވެ. ❁ فَإِذَا رَكِبُوا۟ = އަދި އެމީހުން ސަވާރުވެއްޖެއްޔާ.
(އަރައްޖެއްޔާ) ❁ فِى ٱلْفُلْكِ = ނަވުގައި / މަރުކަބު ދޯނިފަދަ އުޅަނދުފަހަރުގައި. ❁ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ = އެމީހުން الله އަށް
دعاء ކުރެއެވެ. (އެއީ ކަނޑުގަދަވެ ކަންބޮޑުވިހާލުގައެވެ.) ❁ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ = ދީނާއި އެކަލާނގެއަށް خلاص
ކޮށްގެން. ❁ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ސަލާމަތްކުރައްވައިފިނަމަ. ❁ إِلَى ٱلْبَرِّ =
އެއްގަމަށް. ނިކުމެވުމުން. ❁ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾ = އެބަހުރީ އެމީހުން ޝިރުކުކުރަނީއެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٦١) އަދި އުޑުތަކާއި ބިންއުފެއްދެވި އަދި އިރާއި ހަނދު ކިޔަމަންތެރިކުރެއްވި ކާކުހޯ އެމީހުންކުރެން – (އެ مشرك ންކުރެން)– ކަށަވަރުން އެއްސަވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އެތަކެތި ހައްދަވައި އަދި އެކަންކަން ކުރައްވަނީ يقين ންވެސް الله ކަމުގައި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ފަހެ އެހެންވީއިރު އެމީހުން (އެކަލާނގެ ފިލުވައި) އެހެން ތަރަފަކަށް ދާނީ ކޮންތާކަށްހެއްޔެވެ.؟ އެހެންތަރަފަކަށް ދެވޭތޯ މަގުން ކޮންތާކަށް ދެވޭނީ ކޮންތަރަފަކުންހެއްޔެވެ.؟

(٦٢) އަދި الله އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެންނެވި ބޭފުޅަކަށް ރިޒުގު ފުޅާކޮށްދެއްވައި ދިނުމަށްފަހު ފުޅާކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެންނެވި ބޭފުޅަކަށް މަދުކުރައްވާ ދަތިކުރައްވައެވެ. އަދި الله އީ ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަންކަމުގައި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ خاصّ حكمة ތެރިކަން ވާނެއެވެ.

(٦٣) އަދި އުޑުން ވިއްސާރަވެހި ކާކުހޯ އެމީހުންނަށް ސުވާލުކޮށްފިއްޔާ ؟ އަދި އެ ވިއްސާރަ ބިމަށް ވެއްސަވައި މަރުވެފައިވާ ބިމަށް ދިރުން ދެއްވައި ހައްދަވައިދިނީ ކާކުހޯ އެއްސަވައިފިއްޔާ އެކަން ކުރައްވަނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އެވެ. އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ކަށަވަރުން ވިދާޅުވާށެވެ. އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއް ހުރީ ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި ކިއްވެގެންހެއްޔެވެ.؟ އެމީހުންނަކީ ވިސްނުން ބޮޑުނޫން فكر ނުކުރާއެވެ.

(٦٤) މިދުނިޔޭގެ حياة މިއީ ހަމަ ކުޅިވަރާއި ސަމާސާކަމެއް ފިޔަވައި ނޫނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ދެމިހުންނަނިވި ތަނަކީ حياة އެއްވަނީ ކަނޑައެޅިގެން آخرة ގެ ގޮތުގައެވެ. އެކަން އެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ ނަމައެވެ.

(٦٥) ފަހެ އެބައިމީހުން (އެބަހީ މުޝްރިކުން) ނަވުގައި (މަރުކަބު ދޯނި އުޅަނދުފަހަރުގައި) އަރައިފިއްޔާ (އެ އުޅަނދުފަހަރު ކަނޑުގަދަވެ ކަންބޮޑުވެއްޖެއްޔާ) ދީނަށް إخلاص ތެރިކަމާއިއެކު الله އަށް دعاء ކުރެއެވެ.(الله وَحِي ކުރެއްވިއެވެ.) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވުމުން ސަލާމަތުން ކަނޑުން ބިމަށް އަރާފައި އެމީހުން شرك ކުރެއެވެ. އެހެނިހެން ތަކެތި ބަހައިލައިގަނެއެވެ.

لِيَكْفُرُوا۟ بِمَآ ءَاتَيْنَـٰهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا۟ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا ءَامِنًا وَيُتَخَطَّفُ ٱلنَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ ۚ أَفَبِٱلْبَـٰطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ ٱللَّهِ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِٱلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُۥٓ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَـٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾ وَٱلَّذِينَ جَـٰهَدُوا۟ فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَمَعَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

ލުޣަތު

لِيَكْفُرُوا۟ = އެމީހުން ކާފަރުވާ ދޫކޮށްލަދެވެ. ❁ بِمَآ ءَاتَيْنَـٰهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވިއެއްޗަކަށް. ❁ وَلِيَتَمَتَّعُوا۟ = އަދި އެމީހުން އަރާމު ލިބިގަންނާށެވެ. ❁ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ = ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ. ❁ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުން ނުދެކެނީބާވައެވެ. (ނުދަންނަނީބާވައެވެ.) ❁ أَنَّا جَعَلْنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ❁ حَرَمًا ءَامِنًا = އަމާންވެގެންވާ حرم އެއް. އެއީ مكّة ގެ حرم ވެއެވެ. ❁ وَيُتَخَطَّفُ ٱلنَّاسُ = އަދި މީސްތަކުން ޖަހައިގަންނަތާނެ / ޖަހައިގަނެވެއެވެ. ❁ مِنْ حَوْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ވަށައިގެން. ❁ أَفَبِٱلْبَـٰطِلِ = ފަހެ باطل އަށްހެއްޔެވެ؟. ❁ يُؤْمِنُونَ = އެމީހުން އީމާންވަނީ. ❁ وَبِنِعْمَةِ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ نعمة އަށްހެއްޔެވެ؟. ❁ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾ = އެމީހުން ކާފަރުވަނީ. ❁ وَمَنْ أَظْلَمُ = އަދި އަނިޔާވެރިވާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ❁ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ = الله ގެ މައްޗަށް އުފައްދައިގަތް މީހަކަށްވުރެ. ❁ كَـذِبًا = ދޮގެއް. ❁ أَوْ كَذَّبَ بِٱلْحَقِّ = ނުވަތަ އެމީހަކު حقّ ދޮގުކުރި. ❁ لَمَّا جَآءَهُۥٓ = އޭނާއަށް حقّ އައިސްގެންވާ ހިނދު. ❁ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ = ހަމައެކަމަކު جَهَنَّمَ ގައި ނުވޭތޯއެވެ؟ ❁ مَثْوًى لِّلْكَـٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾ = ކާފިރުންނަށްވާ مَسْكَنُ އެއްކަމުގައި / ޖާގައެއްކަމުގައި (އެބަހީ އެމީހުން ހުންނަން ވާނެ ތަނެއް.) ❁ وَٱلَّذِينَ جَـٰهَدُوا۟ = އަދި جِهَاد ކުރި މީސްތަކުން. ❁ فِينَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަށްޓަކައި. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ كلمة މަތިވެރި ކުރުމަށްޓަކައި) ❁ لَنَهْدِيَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މަގުދައްކަވާނަމެވެ. ❁ سُبُلَنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަގުތައް. ❁ وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވަނީ. ❁ لَمَعَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾ = ހެޔޮއެދިގެން إحسان ތެރިންނާއި އެކުގައެވެ.

إجْمَالِي ވާހަ

(٦٦) އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެއްޗަށް ކާފަރުވުމަށެވެ. އަދި އެމީހުން އަރާމުދިރިއުޅުމަށެވެ. ފަހެ އެމީހުން އަރާމު ލިބިގަންނާށެވެ! ފަހެ . އެމީހުން އެނގޭނެ ނުބައިކަންތަކުގެ ނަތީޖާ ނިކަންހުރެބަލާ. އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.

(٦٧) އަޅެފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ (مكّة ގެ حرم) އަމާންވެރިކަމާ حرم އެއްކަމުގައި ލައްވާފައިވާކަން އެމީހުންނަށް ނުދެކެނީބާވައެވެ؟. އަދި އެމީހުންގެ ވަށައިގެންވާ ތަންތަނުގެ މީހުން އެހެން ބޭކަލުން ފޭރިގަނެ ޖަހައިގަނެގެން ގެންދަނީއެވެ. (އެއީވެސް مكّة ގެ أهل ފުރިހަމަ ދެއްވާފައިވާ ބޮޑު نعمة ތަކެއްކަމުގައި އެމީހުން قبول ކޮށް شكر ނުކުރާނީތޯއެވެ؟.) އެމީހުން ފަހެ إيمان ވާނީ باطل އަށްތޯއެވެ؟ (الله އަށް شريك ކޮށް ބުދުތަކަށް އީމާންވެވިގެންތޯއެވެ؟) އަދި الله ގެ نعمة އަށް ކާފަރުވަނީތޯއެވެ؟

(٦٨) އަދި الله ގެ މައްޗަށް ދޮގެއް އުފައްދައިގެން ނުވަތަ ހަމަކަށަވަރުން ތެދުގެ އަރިހަށް ... ކާފަރުވަނީތޯއެވެ؟ ނުވަތަ حقّ އައިސްފުމުން ދޮގުކުރި މީހަކަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވާނެއެވެ.) ފަހެ ކާފަރުން (قيامة ދުވަހުން ޖަހަންނަމުގައި ކޮޅުގައި ނޫނީ ނުކުރެވޭނީތޯއެވެ؟) (އާދެ: ނޫނެކޭ އެކަމަކު ފެންނާނެއެވެ.)

(٦٩) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ كلمة ފުޅު މަތިވެރިކުރުމަށްޓަކައި جهاد ކުރާ މީހުން ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަގުތައްދައްކަވާހުށީމެވެ. ސީދާމަގަށް توفيق ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ވާހުށީ إحسان ތެރިންނާއި އެކުގައެވެ.